

KARAMANOĞULLARI'NIN TARSUS'TA TUTUNMA MÜCADELESİ VE BÖLGEDEKİ ANADOLU BEYLİKLERİ İLE OLAN İLİŞKİLERİ*

*THE STRUGGLES OF KARAMANIDS' TO HOLD ON TARSUS AND THE
RELATIONSHIPS WITH THE ANATOLIAN PRINCIPALITIES IN THE REGION*

Ayşegül KILIÇ**

*Geliş Tarihi: 17.03.2016
(Received)*

*Kabul Tarihi: 16.06.2016
(Accepted)*

ÖZ: Türkiye Selçuklu Devleti'nin merkezi otoritesinin zayıflamasıyla birlikte siyasi ve sosyal olaylar neticesinde ortaya çıkan beylikler dönemi, Türkiye tarihi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu beyliklerden Karamanoğulları, Türk tarihi kadar, Türk diline ve kültürüne sahip çıkan beylik olması açısından da ayrı bir öneme sahiptir. Beylikten ziyade bir devlet olarak da anılmasının yanında, Bizans entrikasını aratmayacak olan Selçuklu ve daha sonra Memlûk-Osmanlı siyasî dengesinde oynadığı roller ve Osmanlı Devleti'ne yaşattığı siyasi zorluklarla da tarihe geçmiştir. Kendisini Türkiye Selçuklu Devleti'nin gerçek mirasçısı olarak gören Karamanoğulları, diğer Türk beylikleri üzerinde de etkin olmak istemişlerdir. Özellikle Tarsus'un da içinde bulunduğu Çukurova'nın zengin toprakları Karamanoğulları'nın da yıllarca süren mücadelesine sahne olmuştur. Tarsus, Anadolu'nun Suriye'ye açılan kapısı olması yanında yönetim ve ticaret merkezi olarak da stratejik bir konuma sahiptir. Bu çalışmada Karamanoğulları'nın Tarsus'ta tutunma mücadelesi ve bu mücadeleler sırasında Ramazanoğulları ve Dulkadiroğulları Beylikleriyle ve dolayısıyla onların bağlı bulunduğu Memlûk Devleti ile olan ilişkileri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Karamanoğulları, Tarsus, Çukurova, Memlûkler, Ramazanoğulları, Dulkadiroğulları.

ABSTRACT: The principalities period, which emerged as a result of political and social events as the central authority of Anatolian Seljuk State weakened, has a significant place in terms of Turkey's history. Among these principalities, Karamanid Dynasty has extra importance that protected Turkish language and culture, as much as in Turkish history. Besides being referred to as a state rather than a principality, it went down in history with the roles which was equally as good as Byzantine intrigues, played in Seljuk, and later in Memluk-Ottoman political stability, as well as rising Ottoman Empire. Karamanids, who perceived themselves as the real heir of Anatolian Seljuk State, desired to be forceful also on other Turkish principalities. Especially the rich soils of Cukurova, in which Tarsus also takes place, witnessed the fighting of Karamanids that lasted for many years. Tarsus has a strategic status as an administration and trade center, besides being the

* Bu makale 23-25 Ekim 2015 tarihinde Karaman'da düzenlenen *Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu -2*, "Karamanoğulları Beyliği" Sempozyumu'nda sunulan bildiriden genişletilerek hazırlanmıştır.

** Yrd. Doç. Dr., Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü, aysegulkilic@trakya.edu.tr

door of Anatolia that opens to Syria. In this study, the struggles of Karamanids' in order to hold on Tarsus, and its relationships with Ramazan and Dulkadir principalities and hence will focus on relations with the Mamluks which they connected.

Keywords: Karamanids, Tarsus, Çukurova, Mamluks, Ramazanoğulları, Dulkadiroğulları.

GİRİŞ

Ünlü Arap tarihçisi Makrizî'nin ifadesiyle: “Anadolu dağlarının sahibi”¹ olan Karamanoğulları'nın ataları, diğer Türkmenler gibi XIII. yüzyıldan beri devam eden Moğol istilâsı üzerine buldukları yerlerden göç etmişler, önce Azerbaycan-Şirvan taraflarına gelerek bir kısmı burada kalmış, Anadolu'ya göçen büyük kısmı ise daha sonraları Ermenek-Mut yöresine yerleşmişlerdir. Selçukluların Moğollar karşısında aldığı yenilgiler ve Selçuklu taht kavgaları sırasında sınır bölgelerinde yaşayan Türkmenlerin yaşattığı serbestiden yararlanan ve beyliğe adını veren Karaman Bey de 1256'da beyliğin temellerini atmıştır². Karamanoğullarını diğer Anadolu beyliklerinden ayıran pek çok önemli özellik bulunmaktadır. Beylikten ziyade bir devlet olarak da anılmasının yanında, Bizans entrikasını aratmayan önce Selçuklu daha sonra Memlûk-Osmanlı siyasi dengesinde oynadığı rollerle tarihe geçmiştir. Ancak Anadolu tarihinde Türk diline ve kültürüne sahip çıkan beylik olarak anılma lütfü da Karamanoğulları'na aittir³.

Bilindiği gibi Karamanoğulları toprakları başta Ermenek olmak üzere, Mut, Silifke, Anamur, Lârende (Karaman), Aksaray, Niğde ve Konya gibi toprakları kapsamaktaydı. Ancak çalışmamızın da konusu olan Tarsus'un da içinde bulunduğu Kilikya ya da Osmanlı dönemindeki adıyla Çukurova⁴ toprakları zengin

¹ Takıyüddin Ahmed b. Ali Makrizî, *Kitâbu's-sulûk Li-marifeti Düveli'l-mülûk*, Neşr. Muhammed Mustafa Ziyade, c. II/III, Kahire 1941, s. 843; Faruk Sümer, “Anadolu'da Moğollar”, *Selçuklu Araştırmaları Dergisi I*, Ankara 1970, s. 112.

² M. C. Şehabeddin Tekindağ, “Karamanlılar”, *İA*, c. VI, İstanbul 1977, s. 316; Tahsin Ünal, *Karamanoğulları Tarihi*, Konya 1986, s. 49; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, TTK Ankara 1988, s. 1; Faruk Sümer, “Karamanoğulları”, *DİA*, c. XXIV, İstanbul 2001, s. 455.

³ Karamanoğlu Mehmed Bey yaptığı divan toplantısında: “*Bundan sonra divânda, dergâh ve bargâhda, meclisde ve meydanda Türkçe'den başka dil kullanılmayacaktır*” kararını almıştı. Bkz. Erdoğan Merçil, “Türkiye Selçukluları Devrinde Türkçe'nin Resmî Dil Olmasını Kim Kabul Etti?”, *Belleten*, S. 239, c. LXIV, TTK Ankara 2000, s. 51-57; Ş. Tekindağ, “Karamanlılar”, s. 319; F. Sümer, “Karamanoğulları”, s. 455; Salim Koca, “Anadolu Türk Beylikleri”, *Türkler*, c. VI, edit. H. Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Ankara 2002, s. 705; Ali Öngül, *Selçuklular Tarihi-2, Anadolu Selçukluları ve Beylikler*, Çamlıca Yay., İstanbul 2014, s. 228.

⁴ Çukurova ismi bilindiği gibi, Akdeniz bölgesinde Mersin'den İskenderun'a kadar olan bölgeye verilen addır. M.Ö. IX. yüzyılda Kilikya olarak adlandırılan bu bölge aslında eski çağlarda daha geniş bir alanı kapsamaktaydı. İlk çağlarda Anadolu'nun güneydoğu bölgesine Alanya burnundan Amanos dağları üzerinden Suriye'ye kadar uzanan bölgeye “Kilikya” denmekteydi. Bkz. M. Türker Acaroğlu, “Çukurova

ve doğal kaynakları ile tarihin her döneminde uygarlık merkezi olmuş, pek çok devlete yurtluk yapmış bu nedenle tarih boyunca önemini korumuş ve Karamanoğulları'nın da yıllarca süren mücadelesine sahne olmuştur. XIV. yüzyıla gelindiğinde Memlûklerle Türkmenlerin işbirliği sonucunda Türkmen yerleşmesine açılan Çukurova'da, 1352 yılında Üçoklu Türkmenler tarafından Ramazanoğulları Beyliği kurulmuştur⁵. Ancak bu beylik hiçbir zaman bağımsızlığını kazanamamış ve Memlûk Devleti'nin Çukurova topraklarındaki kuklası konumunda kalmıştır. Türkmenler, Memlûk Devleti'nin en büyük yardımcı askerî kuvvetini temsil etmişler ve Memlûkler ihtiyaç duyduklarında ve her talep edildiğinde askerî güç sağlayan Türkmenleri kontrol altında tutabilmek amacıyla sık sık başlarında bulunan beyleri değiştirmişlerdir. Çünkü Çukurova bölgesi Memlûkler için Anadolu'nun Suriye kapısı olmasından dolayı ayrı bir öneme sahiptir. Hukûkî olarak Memlûk elinde olan ancak Ramazanoğulları'nın tasarrufunda bulunan Tarsus ve Sis ise Ayas'tan sonra Memlûklerin Çukurova'daki önemli valiliklerindedir⁶. Memlûklerin en önemli amacı, Halep'e bağlı bir uç valiliği olan Tarsus sayesinde, Çukurova'da yaşayan Türkmenlerin kontrolünün sağlanması yanında kara kuvvetleri yoluyla da Karamanoğulları'nın bölgeye inmesini engellemektir⁷. Bölgenin önemli kentlerinden biri olan Tarsus ise stratejik konumu dolayısıyla Kilikya'nın uzun bir süre hem yönetim hem de ticaret merkezi olmasından dolayı bu bölgeye hâkim olmak isteyenler için mücadele alanı olmuştur. İlk çağlardan itibaren önemli limanların başında gelen Tarsus, Anadolu'ya uzanan yolun Adana ovası ağzında bir ticaret ve güvenlik kapısı hizmeti görmüştür. Hatta Emeviler tarafından yeniden kuvvetlendirilen Tarsus artık bundan böyle "el-avâsım" yani koruyucu (hudud) şehirler listesine girmişti⁸. Özellikle XI. yüzyıldan itibaren Tarsus'ta hâkimiyet mücadeleleri devam etmiş, kent Türkiye Selçukluları, Haçlılar ve sonraki dönemlerde Bizans Devleti ve Ermeni Krallığı'nın hâkimiyeti altında kalmıştır. Özellikle Çukurova'da Türkmen yerleşmesinin başlamasının ardından Memlûk hâkimiyeti ve Anadolu beyliklerinin

Bölgesi Kaynakçası (1928-1988)", *I. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu*, 21-23 Kasım 1990 Adana, s. 377.

⁵ Ramazanoğulları Beyliği hakkında bkz. Kasım Ener, *Ramazan Oğulları Türkmen Beyliği Tarihi*, İstanbul 1979; Faruk Sümer, "Ramazan-Oğulları", *İA*, c. IX, İstanbul 1964, s. 612-620; Enver Kartekin, *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, İstanbul 1979; Yılmaz Kurt, "Ramazanoğulları Beyliği", *Türkler*, c. VI, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002; Ayşegül Çalı, *Ramazanoğulları Beyliği*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ortaçağ Tarihi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi 2003.

⁶ Faruk Sümer, "Ramazan Oğulları'na Dair Bazı Yeni Bilgiler", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, s. 33, Aralık 1984, s. 3; Besim Darkot, "Tarsus", *İA*, c. XII/I, İstanbul 1993, s. 21; Altan Çetin, *Memlûk Devleti'nin Kuzey Sınırı*, T.T.K. Ankara 2009, s. 27.

⁷ Faruk Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar (Fetihten XV. Yüzyılın İkinci Yarısına Kadar)", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, c. 1, S. 1, Ankara 1964, s. 59; Ali Sinan Bilgili, *Osmanlı Döneminde Tarsus Şancağı ve Tarsus Türkmenleri (Sosyo-Ekonomik Tarih)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s. 25.

⁸ B. Darkot, a.g.m., s. 18-19.

mücadelelerine sahne olmuştur⁹. Bu sebeplerden dolayı daha çok Ramazanoğulları ve zaman zaman Dulkadiroğulları üzerindeki baskıyı artıran, onların vermeye çalıştıkları bağımsızlık mücadelelerinde araya fitne sokmaktan geri kalmayan Karamanoğulları ile Memlûk Devleti arasında uzun süre devam edecek olan Çukurova'ya hâkim olma mücadelesi Tarsus örneğinde açıkça kendini göstermektedir.

Karamanoğulları'nın Tarsus Mücadeleleri ve Çukurova'daki İlişkiler

Karamanoğulları'nın Çukurova topraklarının önemini fark ederek bölge için yapılan mücadeleye olan ilk dahli kuruluş dönemine, XIII. yüzyılın ikinci yarısına kadar inmektedir. Karamanoğullarından Güneri Bey, 1287 yılında Selçuklu vassalı Ermenilerin yönetimindeki Tarsus'a saldırmış, ancak Ermeni kralının şikâyeti neticesinde Selçuklu ve Moğol kuvvetleri Karaman üzerine yürümüş ve ertesi yıl Larende kenti ve Karaman diyarı tahrip edilmiştir¹⁰. *Vahram Vekayinamesi*'nde karşı koyacak gücü bulunmayan III. Leon'un asker azlığından dolayı mücadeleye girişemediği, büyük ve meşhur bir şehir olan Tarsus'un tahrip edildiği ve şehri yağma ederek sağ salim gittikleri kaydedilmiştir¹¹. Güneri Bey ise yaşadığı başarısızlığın ardından karşı koyamayacağını anlayınca Eşrefoğluyla birlikte Selçuklu Sultanı Mesud'un huzuruna çıkıp, kendisinden af dilemiştir¹².

Karamanoğulları'nın bir sonraki Tarsus mücadelesi Selçuklu Devleti'nin dağılma sürecine rast gelmektedir. Karamanoğlu İbrahim Bey 1318-19 yılında henüz Ermenilerin elinde bulunan Tarsus civarına büyük bir akın düzenlemiş ancak başarılı olamamıştır¹³. Moğollar arasındaki mücadeleyi fırsat bilen Karamanlılar, Çukurova ve özellikle de Tarsus için mücadele etseler de nihayetinde bölgeyi Ermeni elinden alacak olan Memlûkler olmuştur. 16 Nisan 1337'de (14 Ramazan 737) bu topraklar için tekrar mücadeleye başlayan Memlûkler karşısında yorulan Ermeniler, ellerindeki kalelerin anahtarlarını teslim etmişlerdir¹⁴. Ermeni kralının kolaylıkla kale anahtarlarını teslim etmesinin nedeni ise, Kilikya'nın Türkmenlerin

⁹ Kazım Yaşar Koprıman, *Mısır Memlûkleri Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yayınları/1090, Ankara 1989, s. 162; B. Darkot, a.g.m., s. 18-22; A. Çetin, a.g.e., s. 28.

¹⁰ Yazıcızâde Ali'nin eserinde Karamanlıların Ermenistan yöresine gittikleri ve ellerine çok sayıda at, katır, altın ve gümüş girdiği kayıtlıdır. Bkz. Yazıcızâde Ali, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Selçuklu Tarihi)*, Haz. Abdullah Bakır, Çamlıca Yay., İstanbul 2009, s. 825-826. Ayrıca bkz. Ş. Tekindağ, "Karamanlılar", s. 319-320; İ. H. Uzunçarşılı, a.g.e., s. 7; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yay., İstanbul 1993, s. 590; Ali Sevim-Yaşar Yücel, *Türkiye Tarihi I, (Fetihten Osmanlılara Kadar, 1018-1300)*, Ankara 1995, s. 243-244.

¹¹ Urfalı Vahram, *Kilikya Kralları Tarihi, Vahram Vekâyinâmesi*, çev. H. D. Andreasyan, TTK Ankara, Basılmamış nüsha, s. 29.

¹² İ. H. Uzunçarşılı, a.g.e., s. 7-8; O. Turan, a.g.e., s. 590, A. Sevim-Y. Yücel, a.g.e., s. 244.

¹³ Ş. Tekindağ, "Karamanlılar", s. 321; F. Sümer, "Karamanoğulları", s. 456; O. Turan, a.g.e., s.646.

¹⁴ Makrizî, a.g.e., c. II/I, s. 420. Bu kaleler: Ayasu Cevvâniye, Ayasu Berrâniye, Haruniye, Kuvâre, Humaymisa, Nuceyme ve Serfendikâr'dır.

ve özellikle Karamanoğlu askerleri tarafından yağmalanıp ıssız bir hale getirilerek kralı çaresiz bırakmalarından kaynaklanıyordu¹⁵. Özellikle 1337-1338 (H. 738) tarihlerini kapsayan bu olaylar neticesinde Bozoklar Elbistan yöresinde Dulkadirli Beyliği'ni kurarlarken, Üçoklar da zamanla siyasi birliği bozulan Ermeni toprakları üzerinde hâkimiyet kurmaya başlayacaklardı¹⁶. Çukurova'nın fethine Yüregir ve Kınıklardan başka Bayındır, Salur, İğdir ve Karkın gibi diğer Üçoklu boylar da katıldılar. Ancak bu boylardan Bayındır ve Salurlar Tarsus şehrine yerleştiler¹⁷.

Aslında Ramazanoğulları Beyliği ile karşılaştırılmayacak kadar güçlü bir beylik olan Karamanoğulları arasındaki ilişkiler Çukurova'nın fethinden itibaren çoğu zaman dostça olmuştur. Ermeni krallığı tarafından sıkça Karamanlı diyarına yapılan yağma ve tahrip akınları neticesinde, Çukurova'nın Ermeni elinden alınması sürecinde Üçoklu Türkmenlerin yanında Karamanlı kuvvetleri de bulunmaktaydı¹⁸. Karamanoğulları ayrıca Ramazanoğulları'nın Çukurova'daki Memlûk hâkimiyetini kırmak amacıyla giriştiği bağımsızlık mücadelelerinin de en önemli destekçileridir. 1383-1384 yılında eşkıyalık yapmak ve daha da önemlisi Karamanoğlu Alaaddin Ali Bey ile ittifak yaparak Sis'i Memlûklerin elinden almakla suçlanan Sârımüddin İbrahim Bey, Memlûklerin Sis (Kozan) emîri tarafından önce annesi, kardeşi ve akrabaları ile birlikte esir edilmiş¹⁹, daha sonra da öldürülmüştü²⁰. Bu sebeple Memlûk Sultanı Berkuk'a itaat etmedikleri takdirde üzerlerine savaş açılacağı haberi gönderilen ve Memlûklere karşı koyamayacaklarını anlayan Türkmenler aman dilemişlerdir²¹. İbrahim Bey Karamanoğullarının da desteğini alarak Çukurova'da bağımsız, kuvvetli bir beylik kurmaya çalıştıysa da bunu hayatıyla ödemiştir.

Ramazanoğulları her ne kadar bağımsızlık mücadelesi için Karamanlılarla münasebet kursalar da Torosların ötesinde ortaya çıkan Karamanoğulları Memlûkler için her zaman bir tehdit olmuşlardır. Hatta ardından Osmanlıların da tarih sahnesinde görünmeleri ve Çukurova üzerindeki mücadelelere dâhil olmaları Tarsus gibi önemli bir ticaret ve kültür merkezinin elden ele dolaşmasına sebep

¹⁵ Makrizî, *a.g.e.*, c. II/I, s. 428.

¹⁶ Kalkaşandi, Ahmed bin Ali, *Subhü'l-âşâ Fi Sinâ'â el-inşâ*, c. VII, İnceleyen ve Açıklayan Hüseyin Şemseddin Yusuf Ali Tavil, Beyrut 1987, s. 305.

¹⁷ Yılmaz Kurt, "Ramazan Oğulları (1378-1608)", *Tarihte Türk Devletleri II*, Ankara 1987, s. 519.

¹⁸ A. Çalı, *a.g.t.*, s. 91.

¹⁹ İbn Hacer el-Askalanî Ebu'l-fazl Ahmed bin Ali, *İnba'u'l-gumr bi-Enbâ'u'l-ömr*, Neşr. Muhammed Abdulmuîd Han, Haydarabad 1970, cüz II, s. 138; Makrizî, *a.g.e.*, c. III/II, s. 506-507; Şehabeddin Tekindağ, *Berkuk Devrinde Memlûk Sultanlığı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1961, s. 89-90; V. C. Büchner, "Sis", *İA*, c. X, İstanbul 1967, s. 710.

²⁰ F. Sümer, "Ramazan-Oğulları", s. 615.

²¹ Makrizî, *a.g.e.*, c. III/II, s. 504-505; F. Sümer, "Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar", s. 38; Cüneyt Kanat, "Memlûkler ve Çukurova", *Adana: Köprü Başı, Haz. Erman Artun-M. Sabri Koz*, YKY, İstanbul 2000, s. 103.

olmuştur²². Memlûklerin Halep'e bağlı önemli uç valiliklerinden olan Tarsus, Timur'un Anadolu beyliklerine toprak iade ettiği süreçte güç dengelerinin değişmesiyle Karamanoğulları'nın tasarrufuna girmiştir. Makrizî, *Kitâbü's-sülûk* adlı eserinde kentin tekrar Ramazanoğulları'nın eline geçeceği 1415 yılına kadar yaklaşık on iki yıl boyunca Karamanoğulları'nın elinde bulunduğunu ve bu süre zarfında bazen Timurlenk adına bazen de Karamanoğlu Mehmed Beğ adına "Sultânü'l-a'zam, Sultânü's-selâtîn" şeklinde hutbe okutulduğunu kaydetmiştir²³. Ancak Ramazanoğlu Şehâbeddin Ahmed Bey, Karamanoğlu Nasırüddin Mehmed'in Osmanlı hükümdarı Çelebi Mehmed'e yenilmesinden faydalanarak Tarsus'u işgal etmiş ve yaklaşık yedi ay süren kuşatmadan sonra 25 Mart 1415'te (13 Muharrem 818) şehri Karamanlının elinden almıştır. Tarsus'u oğlu İbrahim'e bırakan Ahmed Bey, hutbeyi ise bağlı olduğu Memlûk Sultanı Melkû'l-mü'eeyyed adına okutmuştur²⁴. Ramazanoğulları'na huzurlu bir dönem yaşatan Ahmed Bey, sadece ata yurdu olan Adana ve Misis'i değil, Memlûk Devleti'ndeki iç karışıklıklardan yararlanarak Ayas, Sis ve ardından Tarsus'un da yönetimini ele geçirerek başarıyla idare edebilmiştir²⁵.

Bu süre zarfında Tarsus'u Ramazanoğulları'ndan geri almak için planlar yapan Karamanoğlu Mehmed Bey, Ahmed Bey'in 1417 yılının Ocak ayında (Zilhicce 819) vefatının ardından oğulları arasında çıkan anlaşmazlıktan yararlanarak saldırıya geçmiştir. Ramazanoğulları arasında çıkan bu anlaşmazlık Memlûkleri de harekete geçirmiş ve Sultan Şeyh, Karamanoğlu Mehmed Bey'in bu fırsattan yararlanmasını önlemek için tekrar Tarsus üzerine asker göndermiştir. Ancak Tarsus bu süre zarfında tekrar Karamanoğulları'nın eline geçmiş olmalı ki Karamanoğlu'na elçi olarak gönderilen Muslihiddin, 1417 yılının Temmuz ayında (Cemâziye'l-âhire 820) Tarsus'un teslim edilmesi ve şayet Karamanoğlu Mehmed Bey Tarsus'u geri vermezse, ülkesine sefer yapılacağı haberini iletmişti. Hatta Ahmed Bey'in ölümü ile çocukları arasında baş gösteren beylik mücadelesi sırasında Ermeniler de Sis kalesini ele geçirmişlerdi²⁶. Halep naibi Kaçkar, Tarsus'a ulaştığında önceden sultan tarafından tayin edilen Tarsus naibi Şahin el-

²² B. Darkot, a.g.m., s. 21.

²³ Takıyüddin Ahmed bin Ali el-Makrizî, *Kitâbu's-sulûk Li-marifeti Düveli'l-mülûk*, M.K., Mikrofilm Arşivi, No: C-520, v. 53a; Takıyüddin Ahmed bin Ali, Makrizî, *Kitâbu's-sulûk Li-marifeti Düveli'l-mülûk*, c. IV/I, Neşr. Said A. F. Ashour, Kahire 1972, s. 309; A. Çetin, a.g.e., s. 36.

²⁴ Makrizî, a.g.e., M.K., v. 53a; c. IV/I, s. 309; Halil Edhem Eldem, *Düvel-i İslamiyye*, İstanbul 1927, s. 314; İ. H. Uzunçarşılı, a.g.e., s. 19; F. Sümer, "Ramazan-Oğulları", s. 615; C. Kanat, "Memlûkler ve Çukurova", s. 104; A. S. Bilgili, *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri*, s. 26; A. Çetin, a.g.e., s. 36.

²⁵ Âli Mustafa bin Ahmed (Gelibolulu Âli), *Künhü'l-ahbâr*, c. IV, İstanbul 1277, s. 56; F. Sümer, "Ramazan Oğulları'na Dair Bazı Yeni Bilgiler", s. 4.

²⁶ Makrizî, a.g.e., c. IV/I, s. 403-404; İbn Tağrıbirdi, Abû'l-Mahasin, *An-nücum Az-zâhire Fî Mülûk Mısr Ve'l-Kahire*, Edit. William Popper, Berkeley, c. VI/III, 1918, s. 365.

İdgârî, ile birleştiler. Karamanoğulları'nın Tarsus valisi Mukbil öncelikle şehri müdafaaya kalkmaya çalıştıysa da başarılı olamadı. Daha sonra Tarsus kalesine sığınan Mukbil, Şahin ve Kaçkar'ın kaleyi kuşatma altına almaları sebebiyle çok fazla tutunamadı. Uzun bir kuşatmadan sonra şehir 4 Haziran 1417 tarihinde (18 Rebî'ü'l-âhir 820) âmânla Memlûklerin eline geçti²⁷. Memlûk kuvvetlerinin Tarsus'u Karamanoğlu Mehmed Bey'in elinden almaları sırasında gösterdikleri başarıdan ve sıranın kendisine geleceğinden korkan Dulkadiroğlu Nasırüddin Bey sultana bir mektup yazarak başışlanmasını istedi. Görüldüğü gibi bölgenin Anadolu beylikleri arasında Memlûklere karşı mücadeleyi göğüsleyebilen tek beylik Karamanoğulları olmuştur. Muhtemelen Karamanoğulları'nın da asıl amacı, bölge hâkimiyetini tek başına kuramadığı zamanlarda Memlûk'e karşı tampon bölge olarak gördüğü Ramazanlı ve Dulkadirli beylerini kışkırtarak Memlûk gücünü kırmaya çalışmaktı.

Bu dönemde Memlûk cephesine baktığımızda ise Anadolu beyliklerinin isyanlarına fırsat veren iç karışıklıklar Sultan Şeyh dönemi ile sona ermiş ve Çukurova bölgesi, Karamanoğulları'nın Tarsus mücadelesi dışında Memlûk Devleti yıkılana kadar bu devletin idaresi altında kalmıştır. Bu durumda, Karamanoğulları hem kendi topraklarını muhafaza hem de Tarsus gibi stratejik noktaları elinde tutabilmek için Ramazanoğulları ile dostane ilişkiler kurmuş ve Memlûk gücüne karşı onların askeri desteğini almaktan geri kalmamıştır. Bu örneklerden biri de paylaşılmayan Tarsus sahipliği için gerçekleşmiştir. Memlûklere karşı koyamayan Karamanlılar tek başına mücadeleye cesaret edemedikleri Memlûk kuvvetine karşı Ramazanoğullarıyla ittifakı seçmişler ve Karamanoğlu Mehmed Bey bu yakınlığı İbrahim Bey'in kız kardeşi ile evlenerek pekiştirmişti²⁸. Sonuçta İbrahim Bey 1418 (H. 821) yılında Karamanoğlu Mehmed Bey'in teşvikiyle Memlûk itaatinden çıkarak Tarsus'u işgal etmiştir. 1418 yılının Mayıs ayında (Rebî'ü'l-âhir 821) Memlûklerin Tarsus naibi Şahin el-İdgârî sultana yazdığı mektupta, Ramazanoğlu İbrahim Bey'in 4 aydan beri Tarsus'u kuşattığını ve Karamanoğlu Mehmed Bey'in de İbrahim Bey'e yardım etmek amacıyla hareket ettiğini bildirmiştir. Bunun neticesinde İbrahim Bey beylikten azledilerek yerine oğlu hanedanının başına geçirilmiştir²⁹. Çünkü Memlûkler için Anadolu'nun Suriye'ye açılan kapısı olan Çukurova'da bulunan Ramazanoğullarını itaat altında tutabilmenin en kolay yolu, sık sık başlarındaki beyleri değiştirerek onların askeri ve siyasi gücünü azaltmaktı. Ramazanlı beyinin Tarsus'un işgali dışında özellikle

²⁷ Makrizî, *a.g.e.*, c. IV/I, s.406; İbn Tağrıbirdi, *a.g.e.*, c. VI/I/III, s. 367; F. Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar", s. 47; A. Çetin, *a.g.e.*, s. 36-37.

²⁸ Semavi Eyice, *Bertrandon De La Broquière'nin Denizaşırı Seyahati*, ed. Ch. Schefer, çev. İlhan Arda, Eren Yay., İstanbul 2000, s. 77, 167.

²⁹ Makrizî, *a.g.e.*, c. IV/I, s.441, 456; Âlî, *a.g.e.*, c. IV, s. 57; F. Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar", s. 47.

de Karamanoğlu'nun planına dâhil olması Memlûk hükümetine karşı gelerek Sultanın itaatinden çıkmanın cezası kabul edildi ve İbrahim Bey, 1418 yılının Ağustos ayında (Recep 821) beylikten azledildi³⁰. Sultanın oğlu ve Şam naibi Emîr Tönbek tarafından İbrahim Bey, Karamanoğlu Mustafa ve babası Mehmed Bey Adana'ya döndükleri sırada kötü bir şekilde hezimete uğratarak yenildiler³¹. Bu tarihten itibaren İbrahim Bey, kız kardeşi ile evlendiği Karamanlı beyinin topraklarında 1427 yılına kadar sığındı.

Bütün mücadelelere rağmen Tarsus'u Memlûklerin elinden almak isteyen Karamanoğlu Mehmed Bey aynı yıl tekrar sefere çıkmıştır. Makrizî onun hastalanarak seferden çekildiğini ve yerine oğlu Mustafa'nın başarılı olarak Tarsus'u Karamanlı topraklarına kattığını belirtirler³². Ancak Karamanoğlu'nun tekrar itaatten çıkıp Tarsus'u zapt etmesi Sultan Şeyh'i kızdırmış ve bu nedenle Şam naibi Emîr Tönbek'in idaresinde kuvvetli bir orduyu Elbistan yolu üzerinden Karamanoğlu ülkesine göndererek Tarsus'un fethiyle görevlendirmiştir³³. Elbette bu sefere Memlûk gücünden çekinen diğer Anadolu beyliklerinden başta Ramazanoğulları'nın yeni Beyi Hamza Bey ve yanındaki Türkmen birlikleri de katılmışlardı. Bu kuvvetlerle 1419 yılının Haziran ayında (Cemâziye'l-ülâ 822) Adana ve Tarsus yeniden Memlûklerin eline geçmiş oldu³⁴. Ancak Memlûkler bu başarıyla yetinmediler ve Karamanoğullarına iyi bir ders vermek istediler. Sultan Şeyh'in oğlu, Dulkadiroğlu Nasırüddin Mehmed Bey ve Memlûk kuvvetleri ile birlikte Karamanlı ülkesine doğru devam etti. Karamanoğlu Mehmed Bey, oğlu Mustafa ve onlara sığınan Ramazanoğlu İbrahim Bey 8 Eylül 1419 tarihinde (17 Şaban 822) Kayseri'ye girmişlerdi. Ancak Kayseri naipliği yapan Dulkadiroğulları ile yapılan savaşta Karamanoğlu Mustafa öldürüldü, babası Mehmed Bey ise esir alınıp Kahire'ye götürülerek hapsedildi. Karamanoğullarının kısa süren başarıları oldukça pahalıya mal olmuştur. Mustafa'nın başı kesilerek 6 Ekim 1419'da (16 Ramazan 822) Kahire'ye gönderilmiş, orada dolaştırıldıktan sonra Bâb en-Nasr'a asılmıştır³⁵. Mehmed Bey'in ise Sultan Şeyh'in ölümüne yani 1421 (824) yılına

³⁰ Makrizî, *a.g.e.*, c. IV/I, s.456; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî, Osmanlı Ünlüleri*, c. III, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 1996, s. 740; F. Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar", s. 47-48; K. Y. Koprman, *a.g.e.*, s. 166-167.

³¹ Makrizî, *a.g.e.*, c. IV/I, s. 502; İbn Tağrıbirdi, *An-nücûm Az-zâhire...*, c. VI/III, s. 404.

³² Makrizî, *a.g.e.*, c. IV/I, s.463; Ş. Tekindağ, "Karamanlılar", s. 324; F. Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar", s. 48.

³³ Makrizî, *a.g.e.*, c. IV/I, s.494-495; F. Sümer, *a.g.m.*, s. 48; A. Çalı, *a.g.t.*, s. 94.

³⁴ Makrizî, *a.g.e.*, c. IV/I, s.494-495; F. Sümer, *a.g.m.*, s. 48; A. Çetin, *a.g.e.*, s. 37.

³⁵ Makrizî, *a.g.e.*, c. IV/I, s. 505-506; İbn Tağrıbirdi, *An-nücûm Az-zâhire...*, c. VI/III, s. 404; F. Sümer, *a.g.m.*, s. 49; Ş. Tekindağ, "Karamanlılar", s. 324; A. Çetin, *a.g.e.*, s. 37.

kadar hapiste kaldığı bilinmektedir³⁶. Daha sonra esaretten kurtularak ülkesine kaçabilmiştir.

1427 (H. 831) yılına gelindiğinde Memlûk Sultanı Barsbay, emîri Şâdi Bey'i Karamanoğlu İbrahim Bey'e göndermiş ve ondan İbrahim Bey'i teslim etmesini istemişti. Karamanoğlu ise eniştesini Memlûk hükümdarına olan korkusu nedeniyle vefasızca davranarak sultanın gönderdiği emîre teslim etti³⁷. Ünlü Fransız Seyyah Bertrandon da o dönemde genç yaşta olan İbrahim Bey'in, eniştesi Karamanoğlu ile birlikte yemek yerlerken, Karaman beyinin onu tutuklatarak sultana gönderdiğini belirtmektedir. İbrahim Bey'in topraklarının Karaman ve Memlûkler tarafından paylaşıldığını belirten seyyah, Tarsus'a kadar olan Ramazanlı topraklarının da Memlûk sultanının eline geçtiğini kaydeder³⁸. "Korkak bir alçak" olarak duyduğu Karamanlı beyinin, Memlûk sultanıyla savaşacak cesareti olmadığı için İbrahim Bey'e ihanet etmeyi yeğlediğini belirtmiştir. Fransız seyyah, Toroslara çıkan dağın tepesinde bulunan ve önemli bir boğaz olan Gülek geçidinin, İbrahim Bey öldürüldükten sonra Karamanlıların eline geçtiğini hatta boğazdan geçerken ondan bâc aldıklarını da kaydetmiştir³⁹.

Ferec döneminden itibaren Memlûk tahtına gelen başta Şeyh ve halefleri olmak üzere başarılı bir siyaset sürdürmüşler ve böylece Ayas, Sis ve Tarsus doğrudan doğruya Memlûkler tarafından idare edilir hale gelmiştir⁴⁰. Karamanoğulları'nın özellikle Tarsus'ta tutunma mücadelesine engel olabilmek ve bölge hâkimiyetini de kaybetmemek adına Ramazanlı beylerini sık sık değiştirerek bu tehlikeyi ortadan kaldırmaya çalışmışlardır. Bu konuda Aşıkpaşazâde'nin ifâdesiyle: "Mısır dahi evvelki beğ oğlanların tiz tiz azl ettiler ve bir birine beğlik verdi rüşvetlen, bu sebepten beğleri yohsul oldu" demektedir⁴¹. Ancak yine de pes etmeyen Karamanlılar her ne kadar şimdi Ramazanoğulları'nın desteğini alamazlar da Memlûkler için bir tehdit olmaya devam etmişlerdir. Çünkü 1457 yılı başlarında (H. 861) Karamanoğlu İbrahim Bey'in tekrar ele geçirdiği Tarsus'u geri alabilmek için Memlûk kuvvetleri tekrar harekete geçmek zorunda kalmışlardı. Zaten siyasi bir gücü kalmayan Ramazanoğlu Dünder Bey, itaati altında bulunduğu Memlûk hükûmetiyle Karamanlılara karşı ittifak yapmak zorunda kalmıştır.

³⁶ Halil Edhem, Karamanoğlu Mehmed Bey'in 1421 (824) yılında Memlûklerden kurtularak 1424 (827) yılına kadar beyliğinin başında bulunduğunu belirtmektedir. Bkz. H. E. Eldem, *Düvel-i İslâmiyye*, s. 298.

³⁷ Takıyüddin Ahmed bin Ali, Makrizî, *Kitâbu's-sulûk Li-marifeti Düveli'l-mülûk*, c. IV/II, Neşr. Said A. F. Ashour, Kahire 1972, s. 751; F. Sümer, a.g.m., s. 50.

³⁸ S. Eyice, a.g.e., s. 169-170, 190.

³⁹ S. Eyice, a.g.e., s. 179.

⁴⁰ F. Sümer, a.g.m., s. 50.

⁴¹ Aşıkpaşazâde, *Tevârih-i Al-i Osmân*, İstanbul Matba'a-i Amire, Hicrî 1332, s. 226; F. Sümer, a.g.m., s. 50; Yılmaz Kurt, *XVI. Yüzyıl Adana Tarihi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1992, s. 15.

Karamanoğlu'nun elinde bulunan Gülek ve Tarsus kalelerinin fethi amacıyla yapılan savaş neticesinde Tarsus naibi ile yaklaşık 200 kişi öldürülmüş ve Tarsus şehri Memlûk topraklarına yeniden katılmıştır⁴². Hatta Memlûkler bu başarının ardından Tarsus naibinin kesik başını Kahire sokaklarında ibret için gezdirmişler ve ardından günlerce Züveyle Kapısında (Bab-ı Züveyla) asılı bırakmışlardır⁴³. Bu Karamanoğulları'nın Memlûkler ve Ramazanoğulları ile Tarsus için yaptığı son mücadele oldu. Hatta bu dönemden itibaren iki beylik arasındaki ilişkiler hakkında kaynaklarda da herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak Ramazanoğulları'nın genellikle dostça ilişkiler içinde olduğu Karamanoğulları Beyliği, siyasi ve hukûkî açıdan çok daha güçlü bir durumda bulunuyordu. Zaten bildiğimiz gibi Osmanlı Devleti de Anadolu hâkimiyeti sırasında en çok kendilerini Türkiye Selçuklu Devleti'nin mirasçısı olarak gören Karamanoğulları ile mücadele etmek zorunda kalmıştır⁴⁴.

Tarsus'un Değişen Kaderi

Tarsus'un da içinde bulunduğu Çukurova topraklarının kaderi ise bundan sonra Memlûk ve Osmanlıların arasındaki mücadelelerde şekillenmiştir. Bu dönemde sürekli bir genişleme içinde bulunan Osmanlı sınırlarının Toroslara kadar ulaşması Memlûk hükûmetini endişelendirdi. Çünkü 1470 (H. 875) yılının ortalarında Dulkadiroğlu Şeh-suvar Bey artık Osmanlılardan aldığı destekle Ramazanoğlu Ömer Bey'i yenerek Ayas'ı ve Sis'i ele geçirmişti⁴⁵. Ancak Memlûk Emîri İnal Aşkar, güneyde Ramazanoğulları ile birlikte hareket ederek bölge hâkimiyetini tekrar sağlamayı başarabilmiştir. Hatta Sis'e ulaşan Memlûk kuvvetleri burada Dulkadirli kumandanı Devletbay'ı da yenilgiye uğratmışlar ve Sis'in de ele geçirilmesiyle Memlûk Devleti hedefine ulaşmıştır. Böylece Dulkadiroğulları Çukurova'dan tamamen çıkarılmış ve bölge tekrar Memlûk hâkimiyeti altına girmiş oluyordu⁴⁶.

Memlûklerin bu son başarılarının ardından Çukurova bölgesinde artık Osmanlı etkisinin başladığını görmekteyiz. Sultan Kayıtbay döneminde gittikçe güçlenen Osmanlı Devleti'nin 1483 yılında Karaman ilini bir eyalet haline çevirmesinden sonra Çukurova'da bulunan Üçoklu Türkmenler ile ilişkileri gittikçe

⁴² Abû'l-Mahasin İbn Tağrıbirdi, *Havâdisi'd-duhûr Fî Medâyi'l-eyyâm Ve's-şuhûr*, Edit. William Popper, c. II, California 1931, s. 292; F. Sümer, a.g.m., s. 52-53; A. Çalı, a.g.t., s. 95.

⁴³ İbn Tağrıbirdi, *Havâdisi'd-duhûr*, s. 292; A. Çetin, a.g.e., s. 38.

⁴⁴ Kazım Yaşar Kopruman, "Karaman Oğulları (1250-1487)", *Tarihte Türk Devletleri II*, Ankara 1987, s. 508, 510; S. Koca, a.g.m., s. 706.

⁴⁵ J. H. Mordtmann, "Dulkadirîliler", *İA*, c. III, (Mükrimin Halil Yinanç tarafından ikmâl edilmiştir), İstanbul 1977, s. 660-661; İ. H. Uzunçarşılı, a.g.e., s. 172.

⁴⁶ J. H. Mordtmann, a.g.m., s. 661; Refet Yinanç, *Dulkadir Beyliği*, TTK, Ankara, 1989, s. 72-73.

arttı⁴⁷. Hatta Karaman beylerbeyi olan Karagöz Paşa'nın yardımıyla Osmanlılar 1485 yılının Mayıs ayında (Cemâziye'l-ülâ 890) başta Gülek Hisarı olmak üzere Adana ve Tarsus kalelerini ele geçirdiler⁴⁸. Toros hudutlarını ve özellikle de Çukurova bölgesini Suriye'nin emniyeti açısından oldukça önemli bulan Memlûklerle artık Anadolu hâkimiyetini ellerinde tutmak isteyen Osmanlılar arasındaki uzun soluklu mücadele başlamış oldu. Bu tarihten sonra Tarsus'un hikâyesi Osmanlı-Memlûk mücadeleleri arasında geçmektedir. Bu hikâyede Karamanlı askerlerin adı ise 17 Ağustos 1488 (8 Ramazan 893) yılında Adana yakınlarında Ağa Çayırı denilen mevkiye yapılan savaşta geçer. Önce başarılı olan Osmanlı ordusu, Karamanlı sipahilerin haince kaçarak savaş alanını terk etmeleri sebebiyle mağlup olmuştu⁴⁹. Karamanoğulları Aşıkpaşazâde'nin "fesâd olur hasedden mahlûk içre, haseddür bil Karaman işi hemân"⁵⁰ ifadesinde de olduğu gibi kabullenemedikleri Osmanlı Devleti'nin gücüne karşı durmak için ellerinden geleni yapmışlardır. Hatta Sultan Bayezid, Vezir Hadım Paşa'nın savaştan kaçanların tespitinden sonra yaptığı cezalandırmalar sırasında Karaman beylerbeyi Karagöz Paşa'nın da idam edildiği bilinmektedir⁵¹. Böylece 1485'ten 1490 yılına kadar süren Osmanlı-Memlûk Savaşı ile iki devlet arasındaki ilişkiler yerini geri dönülmez bir düşmanlığa bırakmış, Mısır'ın ele geçirilmesi ile Memlûklere bağlı olan bütün toprakların Osmanlı Devleti'ne tabi olmasına kadar mücadeleleri devam etmiştir.

SONUÇ

Sonuç olarak Karamanoğulları, sadece Timur döneminden itibaren kenti on iki yıl boyunca idare edebilmiş ancak Tarsus'ta tutunabilmek adına yaklaşık yüz yetmiş yıllık bir süreçte bu mücadeleden vazgeçmemişlerdir. Kent, tarih boyunca pek çok devletin eline geçmiş olsa da muhtemelen Memlûk Devleti, Ramazanoğulları ve Karamanoğulları'nın mücadeleleri sırasında en yorucu saldırılara maruz kalmıştır. Elbette bu mücadeleye en yakın isim Ramazanoğulları Beyliğidir. Ancak Karamanoğullarının, güçlerinden hiçbir zaman tedirgin

⁴⁷ M. C. Şehabettin Tekindağ, "II. Bayezid Devrinde Çukur-ova'da Nüfuz Mücadelesi. İlk Osmanlı-Memlûk Savaşları (1485-1491)", *Belleten*, c. XXXI, S. 123, Temmuz 1967, s. 346-347; C. Kanat, a.g.m., s. 105.

⁴⁸ Solakzâde Mehmed, *Solakzâde Tarihi*, İstanbul 1298, s. 296; İbn Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osman*, VIII. Defter (Transkripsiyon), Haz. Ahmet Uğur, Ankara 1997, s. 87; Ş. Tekindağ, "II. Bayezid Devrinde Çukur-ova'da Nüfuz Mücadelesi", s. 351; B. Darkot, a.g.m., s. 21; A. Çetin, a.g.e., s. 39.

⁴⁹ Aşıkpaşazâde, eserinde Karaman hainlerinin orduyu yağmalayarak kaçtıklarını belirtmektedir. Bkz. Aşıkpaşazâde, a.g.e., s. 237.

⁵⁰ Aşık Paşazade, *Osmanoğulları'nın Tarihi*, Haz. Kemal Yavuz-M.A. Yekta Saraç, İstanbul 2003, s. 473.

⁵¹ Hoca Sadettin Efendi, *Tâcü'l-tevârih*, c. III, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999, s. 261; Münecimbaşı Ahmed Dede, *Sahayifü'l-ahbâr Fi Vekâyi'ü'l-âsâr*, Şair Nedim tercümesi, basım yeri ve yılı yok, c. II, s. 390; Ş. Tekindağ, "II. Bayezid Devrinde Çukur-ova'da Nüfuz Mücadelesi", s. 366.

olmadıkları zaten kendi bağımsızlık mücadeleleri adına savaşan doğu komşusu Ramazanoğulları ile ilişkileri çoğu zaman dostça olmuştur. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Memlûklere karşı bağımsızlık savaşlarında onlara destek olmuşlar hatta onları isyana teşvik etmişler ve Karaman'ın oyununa geldikleri için de sık sık Memlûk sultanları tarafından da cezalandırılmışlardır. Üstelik aralarında siyasi evlilikler dahi yapılmıştır. Diğer taraftan Dulkadiroğulları Beyliği de Ramazanoğulları gibi Memlûk Devleti'ne tabidir ve Osmanlı fethinden itibaren de siyasi bir teşekkül kuramadığı için müstakil bir beylik olamamıştır. Ancak Karamanoğullarının Dulkadiroğulları ile olan siyasi ilişkilerinin o kadar dostane olduğunu söylemek mümkün değildir. Mehmed Bey'in tutuklandığı ve oğlu Mustafa'nın gözleri önünde öldürüldüğü seferde Makrizî, Mustafa'nın başını kesenin Dulkadiroğlu Nasırüddin Mehmed Bey olduğunu kaydetmiştir⁵². Ancak yine de Faruk Sümer'in belirttiği gibi aralarındaki husumet Akkoyunlu ve Karakoyunlular arasındaki düşmanlık kadar değildir⁵³. Dulkadiroğulları, Memlûklerle birlikte zaman zaman Karaman seferine çıkmışlar ya da çıkmak zorunda kalmışlardır. Hatta bazen de Memlûkler çıkarları doğrultusunda bu beylikleri birbirlerine karşı kullanmaktan geri kalmamışlardır. Ancak yine de her iki beylik de Karamanoğulları ile karşılaştırılmayacak kadar farklıydılar. Elbette aralarındaki en önemli fark ise Dulkadiroğulları'nın da Ramazanoğulları gibi kendi istekleriyle Osmanlı hâkimiyetini kabul etmelerine rağmen, kendilerini Selçuklu mirasının gerçek sahibi olarak gören Karamanoğulları'nın Tarsus örneğinde gördüğümüz gibi mücadeleye devam etmesinden kaynaklanmaktaydı.

⁵² Makrizî, *a.g.e.*, c. IV/I, s. 506.

⁵³ F. Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar", s. 59.

KAYNAKÇA

A. Arapça Vekâyinâmeler

İbn Tağrıbirdi, Abû'l-Mahasın, *An-nücûm Az-zâhire Fî Mülûk Mısr Ve'l-Kahire*, Edit. William Popper, Berkeley, C. VI/I/III, 1918.

İbn Tağrıbirdi, Abû'l-Mahasın, *Havâdisi'd-duhûr Fî Medâyi'l-eyyâm Ve's-şuhûr*, Edit. William Popper, C. II, California 1931.

Kalkaşandi, Ahmed bin Ali, *Subhü'l-âşâ Fî Sinâ'â el-inşâ*, c. VII, İnceleyen ve Açıklayan Hüseyin Şemseddin Yusuf Ali Tavîl, Beyrut 1987.

Takiyüddin Ahmed b. Ali Makrizî, *Kitâbu's-sulûk Li-marifeti Düveli'l-mülûk*, Neşr. Muhammed Mustafa Ziyade Kahire, C. II/I, 1941, C. II/III.

Takiyüddin Ahmed bin Ali el-Makrizî, *Kitâbu's-sulûk Li-marifeti Düveli'l-mülûk*, Neşr. Said A. F. Ashour, Kahire, C. III/II, 1971; C. IV/I, 1972; C. IV/II, 1972.

Takiyüddin Ahmed bin Ali el-Makrizî, *Kitâbu's-sulûk Li-marifeti Düveli'l-mülûk*, M.K., Mikrofilm Arşivi, No: C-520.

B. Osmanlı Kronikleri

Âlî Mustafa bin Ahmed (Gelibolulu Âlî), *Künhü'l-ahbâr*, c. IV, İstanbul 1277.

Âşık Paşazade, *Osmanoğulları'nın Tarihi*, Haz. Kemal Yavuz-M.A. Yekta Saraç, İstanbul 2003.

Aşıkpaşazâde, *Tevârih-i Al-i Osmân*, İstanbul Matba'a-i Amire, Hicrî 1332.

Hoca Sadettin Efendi, *Tâcü't-tevârih*, C. III, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999.

Müneccimbaşı Ahmed Dede, *Sahayifü'l-ahbâr Fî Vekâyi'ü'l-âsâr*, Şair Nedim tercümesi, C.II, basım yeri ve yılı yok.

Solakzâde Mehmed, *Solakzâde Tarihi*, İstanbul 1298.

C. Ermeni Kroniği

Urfalı Vahram, *Kilikya Kralları Tarihi, Vahram Vekâyinâmesi*, Çev. H. D. Andriasyan, TTK Ankara, Basılmamış nüsha.

D. Diğer Eserler

Acaroğlu, M. Türker, "Çukurova Bölgesi Kaynakçası (1928-1988)", *I. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu*, 21-23 Kasım 1990 Adana.

Bilgili, Ali Sinan, *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri (Sosyo-Ekonomik Tarih)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.

- Büchner, V. C., “Sis”, *İA*, c. X, İstanbul 1967.
- Çalı, Ayşegül, *Ramazanoğulları Beyliği*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ortaçağ Tarihi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi 2003.
- Çetin, Altan, *Memlûk Devleti'nin Kuzey Sınırı*, T.T.K. Ankara 2009.
- Darkot, Besim, “Tarsus”, *İA*, c. XII/I, İstanbul 1993.
- Eldem, Halil Edhem, *Düvel-i İslamiyye*, İstanbul 1927.
- Eyice, Semavi, *Bertrandon De La Broquière'nin Denizaşırı Seyahati*, Edit. Ch. Schefer, Çev. İlhan Arda, Eren Yay., İstanbul 2000.
- İbn Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osman*, VIII. Defter (Transkripsiyon), Haz. Ahmet Uğur, Ankara 1997.
- Kanat, Cüneyt, “Memlûkler ve Çukurova”, *Adana: Köprü Başı*, Haz. Erman Artun-M. Sabri Koz, YKY, İstanbul 2000.
- Koca, Salim, “Anadolu Türk Beylikleri”, *Türkler*, c. VI, edit. H.Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Ankara 2002, s. 703-755.
- Koprman, Kazım Yaşar, *Mısır Memlûkleri Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yay./1090, Ankara 1989.
- Koprman, Kazım Yaşar, “Karaman Oğulları (1250-1487)”, *Tarihte Türk Devletleri II*, Ankara 1987.
- Kurt, Yılmaz, *XVI. Yüzyıl Adana Tarihi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1992.
- Kurt, Yılmaz, “Ramazan Oğulları (1378-1608)”, *Tarihte Türk Devletleri II*, Ankara 1987.
- Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî, Osmanlı Ünlüleri*, C. III, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 1996.
- Merçil, Erdoğan, “Türkiye Selçukluları Devrinde Türkçe'nin Resmî Dil Olmasını Kim Kabul Etti?”, *Belleten*, S. 239, c. LXIV, TTK Ankara 2000, s. 51-57.
- Mordtmann, J. H., “Dulkadırlılar”, *İA*, C. III, (Mükrimin Halil Yinanç tarafından ikmâl edilmiştir), İstanbul 1977.
- Öngül, Ali, *Selçuklular Tarihi-2, Anadolu Selçukluları ve Beylikler*, Çamlıca Yay., İstanbul 2014.
- Sevim, Ali – Yücel, Yaşar, *Türkiye Tarihi I, (Fetihten Osmanlılara Kadar, 1018-1300)*, Ankara 1995.
- Sümer, Faruk, “Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar (Fetihten XV. Yüzyılın İkinci Yarısına Kadar)”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 1, Ankara 1964, s. 1-98.

Sümer, Faruk, “Karamanoğulları”, *DİA*, c. XXIV, İstanbul 2001, s. 454-460.

Sümer, Faruk, “Ramazan Oğulları’na Dair Bazı Yeni Bilgiler”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, s. 33, Aralık 1984.

Sümer, Faruk, “Ramazan-Oğulları”, *İA*, C. IX, İstanbul 1964, s. 612-620.

Sümer, Faruk, “Anadolu’da Moğollar”, *Selçuklu Araştırmaları Dergisi I*, Ankara 1970, s. 1-147.

Tekindağ, M. C. Şehabeddin, “II. Bayezid Devrinde Çukur-ova’da Nüfuz Mücadelesi. İlk Osmanlı-Memlûk Savaşları (1485-1491)”, *Belleten*, C. XXXI, S. 123, Temmuz 1967.

Tekindağ, M. C. Şehabeddin, “Karamanlılar”, *İA*, c. VI, İstanbul 1977, s. 316-330.

Tekindağ, M. C. Şehabeddin, *Berkuk Devrinde Memlûk Sultanlığı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1961.

Turan, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yay., İstanbul 1993.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, TTK Ankara 1988.

Ünal, Tahsin, *Karamanoğulları Tarihi*, Konya 1986.

Yazıcızâde Ali, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Selçuklu Tarihi)*, Haz. Abdullah Bakır, Çamlıca Yay., İstanbul 2009.

Yinanç, Refet, *Dulkadir Beyliği*, T.T.K., Ankara, 1989.